

УДК 57+657.6

DOI <https://doi.org/10.32782/pdau.eco.2025.4.14>

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ І ВЗАЄМОУЗГОДЖЕННЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Мармуль Лариса Олександрівна

відмінник освіти України, заслужений працівник освіти України,
доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав
ORCID ID: 0000-0002-5589-9338

Ковтун Олександр Вікторович

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав
ORCID ID: 0000-0003-0145-7988

Кузнєцова Тетяна Вікторівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав
ORCID ID: 0000-0001-7142-6314

Малі підприємства відіграють значну роль у соціально-економічному розвитку України, сприяють забезпеченню зайнятості й підвищенню добробуту населення, наповненню бюджетів. Тому облік оподаткування їх діяльності займає значне місце у підвищенні ефективності господарювання. Необхідно зазначити, що він ведеться за простою та спрощеною системами в залежності від розмірів та прибутків. Однак навіть у цьому випадку він досить громіздкий та складний, спричиняє значні витрати робочого часу працівників або власників. Тому важливе значення має його удосконалення. Основними заходами удосконалення визначено: зменшення кількості облікових реєстрів; підвищення податкової дисципліни; автоматизація обліку. Разом з тим, облік у будь-якому випадку має залишатися досить детальним, репрезентативним для здійснення аналізу ефективності діяльності. Це вказує на необхідність визначення та відображення в обліку не тільки податків, але й собівартості продукції, оцінки витрат, основних засобів, кредиторської і дебіторської заборгованості, майна і капіталів, продукції й незавершеного виробництва, плати і зарплати та ін. Така розгорнута інформація доповнює облік податків, оскільки дозволяє оцінити й проаналізувати величину, структуру й особливості податкової бази, виявити її конкурентні переваги й недоліки, можливі резерви. Зрештою, облікові та аналітичні дані є основою для прийняття управлінських рішень з тактики і стратегії розвитку малого підприємства. Тому узгодженість тріади «облік – аналіз – менеджмент» також має велике значення для удосконалення оподаткування. У сукупності, вказані заходи сприятимуть оптимізації облікових та аналітичних процесів малих підприємств, підвищенню загальної ефективності їх діяльності та менеджменту.

Ключові слова: малі підприємства, облік, оподаткування, аналіз, інформаційний потік, реєстри, спрощення, автоматизація, механізми господарювання, контролінг, менеджмент.

Larysa Marmul, Oleksandr Kovtun, Tetiana Kuznietsova
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

IMPROVING THE ORGANIZATION AND COORDINATION OF ACCOUNTING, ANALYSIS AND MANAGEMENT OF TAXATION OF SMALL BUSINESSES

Small businesses play a significant role in the socio-economic development of Ukraine, contribute to ensuring employment and improving the well-being of the population, filling budgets. Therefore, accounting for the taxation of their activities plays a significant role in increasing the efficiency of management. It should be noted that it is carried out according to simple and simplified systems depending on the size and profits. However, even in this case, it is quite cumbersome and complex, causing significant costs of working time for employees or owners. Therefore, its improvement is of great importance. The main improvement measures have been identified as: reducing the number of accounting registers; increasing tax discipline; automating accounting. At the same time, accounting in any case should remain sufficiently detailed and representative for analyzing the effectiveness of activities. This indicates the need to determine and reflect in accounting not only taxes, but also the cost of production, cost estimates, fixed assets, payables and receivables, property and capital, products and work in progress, wages and salaries, etc. Such detailed information complements tax accounting, as it allows you to assess and analyze the size, structure and features of the tax base, identify its competitive advantages and disadvantages, possible reserves. After all, accounting and analytical data are the basis for making management decisions on the tactics and strategy of small business development. Therefore, the consistency of the triad "accounting – analysis – management" is also of great importance for improving taxation. Taken together, these measures will contribute to the optimization of accounting and analytical processes of small businesses, increasing the overall efficiency of their activities and management.

Keywords: small businesses, accounting, taxation, analysis, information flow, registers, simplification, automation, management mechanisms, controlling, management.

Вступ. Малі та мікропідприємства займають значне місце у національному господарстві всіх країн світу. Їх вклад в економіку полягає у забезпеченні зайнятості і доходів населення, формуванні середнього класу, збереженні та відродженні сільських територій у випадку підприємств агробізнесу, наповненні місцевих й державного бюджетів. Кількість малих підприємств перевищує на порядки кількість середніх та великих. Проте вони не є провідними у забезпеченні великого товарного виробництва. Однак, будучи значимими за кількістю, вони здійснюють суспільно-корисну діяльність, отримують прибутки, розвивають ринки та проводять податкові нарахування. Саме податки дозволяють підтримувати державні інститути й соціальну сферу, забезпечувати продовольчу й національну безпеку. Тому завдання їх обліку та правильність визначення залишаються актуальними, теоретично й практично значимими та потребують всебічних досліджень і осмислення.

Матеріали та методи. Необхідно зазначити, що питання оподаткування малих підприємств, його обліку та адміністрування розглядалося у працях М. Коцупатрого, Л. Мармуль, Н. Новак та ін. науковців [1–10]. Однак ця сфера діяльності постійно зазнає змін нормативно-законодавчого регулювання. Особливо значними та інтенсивними вони відбулися і відбуваються через війну. Це спонукає до здійс-

нення поглиблених досліджень обліку податків малих підприємств, виявлення його нових особливостей, розробки пропозицій щодо удосконалення.

Таку діяльність має супроводжувати аналіз оподаткування, співставлення впливу величини податків на соціально-економічний розвиток малого підприємництва. Однак облікові та аналітичні дані не завжди є основою для прийняття системних управлінських рішень. Це спричиняє використання інструментів ситуативного або антикризового менеджменту і не сприяє стійкому та ефективному розвитку малих підприємств. Відтак, велике значення має подальше обґрунтування збільшення тісноти зв'язків у системі «облік – аналіз – менеджмент», зростання ефективності управлінських рішень, загальної ефективності господарської діяльності.

Метою статті є теоретичне та методичне обґрунтування напрямів удосконалення взаємозв'язків обліку, аналізу та менеджменту оподаткування малих підприємств, їх механізмів та інструментів для досягнення економії витрат, підвищення продуктивності роботи бухгалтерів, податкової дисципліни й ефективності функціонування загалом.

Результати. Організація обліку податків є підсистемою загальної організації обліку на малому підприємстві. Вона керується загальними принципами й методами здійснення. Організація бухгал-

терського обліку – це впорядкування окремих складових елементів бухгалтерського обліку в цілісну систему з чітко встановленими характеристиками, логічною структурою її компонентів: об'єктів організації бухгалтерського обліку; форми організації бухгалтерського обліку; технічних та інших засобів організації бухгалтерського обліку; загальнонаукових та специфічних методів і способів дослідження, що взаємодіють у встановлених послідовних часових стадіях, причому послідовність є загальною на всіх етапах організації бухгалтерського обліку [2–3].

Дещо інший, процесний підхід, свідчить, що організація обліку – це процес створення та постійного удосконалення трудового й облікового процесів, методологічного і методичного забезпечення обліку задля надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації для прийняття управлінських рішень. Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» передбачено самостійний вибір форми організації бухгалтерського обліку, у т.ч. й для малих підприємств [5; 8–10].

У практиці господарювання та облікової діяльності це означає рішення менеджменту введення до штату підприємства посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером; користування послугами спеціаліста з бухгалтерського обліку, зареєстрованого як підприємець, який здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи; ведення на договірних засадах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або аудиторською фірмою; самостійне ведення бухгалтерського обліку та складання звітності безпосередньо власником або керівником підприємства. Остання з названих форм організації бухгалтерського обліку не може застосовуватися на підприємствах, звітність яких повинна оприлюднюватися, а також у бюджетних установах.

При цьому і проста, і спрощена форми бухгалтерського обліку передбачають використання методів управлінського і фінансового обліку. Так, важливим складником останнього є фінансова звітність. Вона означає звітність, яка містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період – місяць, квартал, півріччя, рік. Мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів визначені Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Датою подання фінансової звітності для малого підприємства вважається день її фактичної передачі за належністю, а у разі її надсилання поштою – дата одержання адресатом звітності, зазначена на штемпелі підприємства зв'язку, що обслуговує адресата.

Квартальна фінансова звітність (крім зведеної та консолідованої) подається підприємствами не пізніше 25 числа наступного за звітним кварталом місяця, а річна – не пізніше 20 лютого наступного за звітним року. Якщо дата подання звітності випадає на неробочий день, то термін подання переноситься на перший після вихідного робочий день.

Нормативно-правові засади складання та подання фінансової та податкової звітності на малих підприємствах визначають: Податковий кодекс України; Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку НП(С) БО 25 «Спрощена фінансова звітність». Положення установлює зміст і форму фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва в складі Балансу (форма № 1-мс, 1-м) та Звіту про фінансові результати (форма № 2-мс, 2-м).

Наприклад, підприємство є мікропідприємством. Його фінансова звітність має наступний складники: Баланс /форма №1-мс; Звіт про фінансові результати /форма №2-мс; Податкова декларація платника єдиного податку третьої групи (юридичні особи). Форма Спрощеного фінансового звіту (для мікропідприємства) включає розділ 1 «Баланс» та розділ 2 «Звіт про фінансові результати» (табл. 1).

Мале підприємство використовує такий алгоритм складання Балансу/форма №1-мс: 1. Основні засоби – первісна вартість за мінусом зносу. 2. Первісна вартість основних засобів – сальдо Д-т рахунків 10, 11, 12, 15 та 16 (у підсумок балансу не включається). 3. Знос – сальдо К-т 13 (вказується в дужках, у підсумок балансу не включається). 4. Інші необоротні активи – сальдо Д-т рахунків 14, 18 та 19. 5. Запаси – сальдо Д-т рахунків 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28 та 24. 4. Поточна дебіторська заборгованість – сальдо Д-т рахунків 34, 36, 37, 63, 65 та субрахунків 641, 642, 682–685 мінус К-т 38. 6. Грошові кошти та їх еквіваленти – сальдо Д-т рахунків 30, 31 та субрахунків 333, 334, 335, 351. 7. Інші оборотні активи – сальдо Д-т рахунків 331, 332, 352, 39 та 643, 644.

Капітал малого підприємства визначається як сальдо К-т рахунків 40, 41, 42, 43. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) означає сальдо К-т 441 або сальдо Д-т 442 (непокритий збиток вказується в дужках). Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування – сальдо К-т 47, 48, 50, 51, 52, 53 та 55. Короткострокові кредити банків показує сальдо К-т 31 (тобто овердрафт), 60, 61, 684. Особливої уваги в обліку та фінансовій звітності потребує поточна кредиторська заборгованість. Адже, враховуючи її розгалужену структуру, підприємець може упустити необхідність її повернення, тим самим поставивши своє підприємство під загрозу існу-

Таблиця 1

**Витяг з типової форми Спрощеного фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва
(Баланс /форма №1-мс)**

Актив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
Актив			
I. Необоротні активи			
Основні засоби:	1010		
первісна вартість	1011		
знос	1012	()	()
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095		
II. Оборотні активи			
Запаси	1100		
Поточна дебіторська заборгованість	1155		
Гроші та їх еквіваленти	1165		
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195		
Баланс	1300		
Пасив			
I. Власний капітал			
Капітал	1400		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420		
Неоплачений капітал	1425	()	()
Усього за розділом I	1495		
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595		
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість			
за:			
товари, роботи, послуги	1615		
розрахунками з бюджетом	1620		
розрахунками зі страхування	1625		
розрахунками з оплати праці	1630		
Інші поточні зобов'язання	1690		
Усього за розділом III	1695		
Баланс	1900		

Джерело: [8]

вання. Отже, поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги показується як сальдо К-т рахунків 62 та 63; за розрахунками з бюджетом – сальдо К-т 641, 642; за розрахунками зі страхування – сальдо К-т 65; за розрахунками з оплати праці – сальдо К-т 66. Інші поточні зобов'язання представляються як сальдо К-т 37, 644, 643, 67 та 68 (за виключенням К-т 684), 69.

У розділі 2 «Звіт про фінансові результати» Спрощеного фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва наводиться інформація про доходи, витрати, прибутки і збитки від діяльності за звітний період. Статті Звіту про фінансові результати формуються за особливою формою, яка наведена у табл. 2.

Це дозволяє здійснювати всебічний аналіз доходів і прибутків, їх джерел та можливих резервів на

перспективу. Його елементами є також аналіз витрат виробництва і собівартості продукції; ефективності спеціалізації та розміщення галузевих підрозділів; майнового стану тощо.

Також мале підприємство використовує певний алгоритм складання Звіту про фінансові результати/форма №2-мс. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) показують обороти Дт 701, 702, 703 Кт 791 мінус оборот Дт 791 Кт 704. Інші доходи визначають обороти Дт рахунку 71 Кт 791, Дт рахунків 72, 73 Кт 792, Дт 74 Кт 793. На собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) вказують обороти Дт 791 Кт 90. Інші витрати узагальнюються через обороти Дт рахунку 79 Кт рахунків 92–97. Нарешті, податок на прибуток відображає оборот Дт 98 Кт 641. Зведені дані з облікових реє-

Таблиця 2

**Витяг з типової форми Спрощеного фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва
(Звіт про фінансові результати /форма №2-мс)**

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000		
Інші доходи	2160		
Разом доходи (2000 + 2160)	2280		
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	()	()
Інші витрати	2165	()	()
Разом витрати (2050 + 2165)	2285	()	()
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290		
Податок на прибуток	2300	()	()
Витрати (доходи), які зменшують (збільшують) фінансовий результат після оподаткування	2310		
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300 – (+) 2310)	2350		

Джерело: [8]

стрів узагальнюються у Податковій декларації платника єдиного податку – юридичної особи (табл. 3).

Платники єдиного податку першої та другої груп подають до контролюючого органу податкову декларацію у строки, встановлені для квартального податкового (звітного) періоду, у разі перевищення протягом року обсягу доходу, визначеного у п. 291.4 ст. 291 ПКУ. Також це відбувається у разі самостійного прийняття управлінського рішення про перехід на сплату податку за ставками, встановленими для платників єдиного податку другої або третьої (фізичні особи – підприємці) груп, або відмови від застосування спрощеної системи оподаткування у зв'язку з переходом на сплату інших податків і зборів, визначених ПКУ.

Єдиний податок (ЄП) – податок, що сплачують суб'єкти господарської діяльності на спрощеній системі оподаткування, основний підприємницький податок. Первісно він планувався та був єдиним відрахуванням, передбаченим у рамках спрощеної системи оподаткування, та поєднував у собі відрахування до місцевого податкового бюджету, Пенсійного фонду та Фонду соціального страхування. Зараз єдиний податок сплачується тільки до місцевого бюджету, а решта відрахувань включені до єдиного соціального внеску.

Для підприємців та підприємств 3 групи єдиний податок визначається як процент від прибутку за звітний період. При цьому визначено такі розміри ставок: неплатники ПДВ – 5%, платники ПДВ – 3%. Суб'єкти підприємницької діяльності 3 групи сплачують єдиний податок протягом 10 днів після крайнього терміну подання відповідної податкової декларації за звітний період (квартал). Платники єдиного податку третьої групи, а саме мале підприємство подає до контролюючого органу податкову декларацію платника єдиного податку у строки, встановлені для квартального податкового (звітного) періоду.

На нашу думку, наразі здійснюються сприятливі для розвитку малих підприємств податкові нарахування. З початком війни вони регулювалися в сторону зменшення, надання податкових канікул, інших преференцій. Також надавалися і надаються державні гранти, програми для розвитку малого бізнесу; донорська підтримка дружніх країн. В свою чергу, переважна більшість малих підприємств здійснюють волонтерську діяльність з підтримки співвітчизників, Збройних сил при тому, що їх діяльність значно ускладнилася та є значним чином згорнутою через зменшення ринків внаслідок еміграції або внутрішнього переміщення значних мас населення; дефіциту кваліфікованих трудових ресурсів; руйнування внаслідок війни; порушення та ускладнення логістики й реалізації продукції.

Тому велике значення для підтримки діяльності малих підприємств, як показує аналіз виявлених на основі обліку викликів і загроз, має механізм державно-приватного партнерства. Його складники мають різну направленість та мають стимулююче значення для розвитку малих підприємств. Однак в Україні вони розвинуті недостатньо, від чого втрачають соціально-економічні вигоди й держава і малі підприємства, і споживачі. Так, для підприємств, які здійснюють соціальну відповідальність, волонтерську та інклюзивну, раціональну природно-ресурсну, еколого-орієнтовану та енергоощадну діяльність держава могла б зменшити податкове навантаження, посилити інші напрями бюджетної підтримки.

Партнерство стосується й впровадження інновацій та економіки знань. Також податкові преференції мають супроводжувати діяльність малих підприємств, розміщених у прифронтових та деокупованих регіонах; у безпосередній близькості до ліній боїв; релокованих підприємств; значно зруйнованих через війну. Для вирішення проблем збуту виробле-

Таблиця 3

Типова форма Податкової декларації платника ЄП – юридичної особи (витяг)

II. Дохід, що підлягає оподаткуванню			
Показники	Код рядка	Сума доходу, що оподатковується за ставкою, грн., коп.	
		3 %	5 %
Сума доходу за податковий (звітний) період	1		
Сума доходу, що перевищує граничний обсяг доходу, визначений підпунктом 3 пункту 291.4 статті 291 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України	2		
Сума доходу, отриманого при застосуванні іншого способу розрахунків, ніж грошовий, відповідно до пункту 291.6 статті 291 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України	3		
Сума доходу, отриманого від провадження видів діяльності, які не дають права застосовувати спрощену систему оподаткування	4		
Загальна сума доходу за податковий(звітний) період (р. 1 + р. 2 + р. 3 + р. 4)	5		
III. Розрахунок податкових зобов'язань з єдиного податку			
Показники	Код рядка	Сума доходу, що оподатковується за ставкою, грн., коп.	
		3 %	5 %
Сума єдиного податку (р. 1 x C 1)	6		
Сума єдиного податку, що обчислюється в подвійному розмірі ставки ((р. 2 + р. 3 + р. 4) x C ¹ x 2)	7		
Загальна сума єдиного податку за податковий(звітний) період (р. 6 + р. 7)	8		
Сума єдиного податку за минулий податковий (звітний) період	9		
Сума єдиного податку до сплати за податковий(звітний) квартал (р. 8 – р. 9)	10		
Позитивне значення різниці між сумою загального мінімального податкового зобов'язання та загальною сумою сплачених податків, зборів, платежів та витрат на оренду земельних ділянок (р. 4 графа 3 розділу II податку) ²	11		
Загальна сума єдиного податку до сплати (р. 10 + р. 11) ³	12		
IV. Визначення податкових зобов'язань у зв'язку з виправленням самостійно виявлених помилок			
Показники	Код рядка	Сума, грн., коп.	
Сума єдиного податку за даними раніше поданої декларації, що уточнюється (р. 12 декларації, що уточнюється)	13		
Уточнена сума податкових зобов'язань за податковий (звітний) період, у якому виявлена помилка (зазначається тільки позитивне значення)	14		
Сума єдиного податку (недоплата), яка збільшує податкове зобов'язання у зв'язку з виправленням помилки (р. 14 – р. 13, якщо р. 14 > р. 13)	15		
Сума податку, яка зменшує податкове зобов'язання у зв'язку з виправленням помилки (р. 13 – р. 14, якщо р. 13 > р. 14 (зазначається тільки позитивне значення))	16		
Сума штрафу в розмірі 3 % суми недоплати (нараховується платником відповідно до підпункту «а» пункту 50.1 статті 50 глави 2 розділу II Податкового кодексу України (р. 15 x 3 %))	17		
Сума штрафу в розмірі 5 % суми недоплати (нараховується платником відповідно до підпункту «б» пункту 50.1 статті 50 глави 2 розділу II Податкового кодексу України (р. 15 x 5 %))	18		

Джерело: складено авторами

ної продукції державно-приватне партнерство могло б здійснюватися у формі товарного кредитування малих підприємств; допомозі в дотриманні стандартів та отриманні сертифікатів якості та відповідності готової продукції.

Наступним важливим напрямом безпосереднього посилення ефективності аналізу, обліку та менеджменту є впровадження систем контролінгу або їх складників на малих підприємствах. Його

інструменти дозволяють показати центри витрат і відповідальності, обліку й прийняття рішень щодо виробництва та інших видів діяльності. Таким чином, контролінг дозволяє наблизити облік і аналіз для потреб менеджменту з однієї сторони, а з іншої – робить менеджмент обґрунтованим і дієвим, системним, а не ситуативним, дозволяє уникати кризових ситуацій та підвищує конкурентоспроможність малих підприємств загалом.

Висновки. Виявлені особливості обліку оподаткування малих підприємств дозволяють стверджувати про наявність та рух значних інформаційних потоків для потреб аналізу і менеджменту їх діяльності. Це потребує розробки меншої кількості розпорядчих та організаційних документів. Також виявлене націлює на використання спрощеної схеми документообігу. У разі прийняття такого рішення це спонукає до раціонального розподілу посадових обов'язків бухгалтерського персоналу, вказує

на необхідність розширення контрольних функцій бухгалтерів або бухгалтера. Одночасно, процедури подальшого спрощення обліку не повинні відбуватися за рахунок погіршення інформаційного забезпечення аналізу та менеджменту малих підприємств.

Нарешті, на основі обліково-аналітичних даних менеджмент малих підприємств може приймати рішення про удосконалення діяльності та застосування тих або інших механізмів господарювання, систем та інструментів управління.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Василюшин С. І. Вплив війни на облік і контроль основних засобів підприємств України. *Обліково-аналітичне забезпечення управління суб'єктів господарювання в умовах сталого розвитку: основні принципи та інструменти прийняття управлінських рішень*: зб. матеріалів круглого столу (м. Ірпін, 29 берез. 2024 р.) / за наук. ред. О. П. Кол. Ірпін, 2024. С. 18–21.
2. Костякова А. А. Наукове обґрунтування та практичні аспекти визначення шкоди та збитків, їх оцінка та облік в умовах воєнного стану. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2023. № 3(49). С. 95–101.
3. Лаврова О. О., Ткаченко А. А., Матюшенко Н. Р. Облік відновлення необоротних активів вітчизняних суб'єктів господарювання в умовах війни. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 22. С. 124–127.
4. Мармуль Л.О., Перчук О.В., Девко С.Т., Вовченко Р.В. Удосконалення обліку та адміністрування податків аграрних підприємств засобами внутрішньогосподарського контролю та аудиту. *Агросвіт*. 2024. №24. С. 22–29.
5. Мармуль Л.О., Перчук О.В., Яценко І.М. Методичні особливості обліку та адміністрування обліку податку на доходи фізичних осіб. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. №9. С. 33–38.
6. Сбитнева О., Помірча О. Дослідження результатів інвентаризації на підприємствах в умовах війни при проведенні судових економічних експертиз. *Science in the context of modern challenges: problems and development priorities*: Riga, Latvia, June 9–10, 2023. С. 87–90.
7. Шепель І. В. Відшкодування збитків: фінансово-облікові та правові стратегії для українських підприємств. *Інфраструктура ринку*. 2024. Вип. 81. С. 123–128.
8. Cobbin P. E., Burrows G. H. The profession of arms and the profession of accounting numbers – Accounting, the military and war: A review. *Accounting History*. 2018. Vol. 23, Issue 4. P. 487–520.
9. Noguchi M., Nakamura T., Shimizu Y. Accounting control and interorganisational relations with the military under the wartime regime: The case of Mitsubishi Heavy Industry's Nagoya Engine Factory. *British Accounting Review*. 2015. Vol. 47, Issue 2. P. 204–223.
10. Trachova D., Demchuk O., Trachov V. Methodological and technological solutions to improve the security of Ukraine's accounting system during the hostilities. *Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies*. 2024. Vol. 194. P. 269–288.

REFERENCES:

1. Vasylyshy S. I. (2024). Vplyv viiny na oblik i kontrol osnovnykh zasobiv pidpriemstv Ukrainy [Impact of war on accounting and control of fixed assets of Ukrainian enterprises]. In O. P. Kol (Ed.), *Oblikovo-analitychne zabezpechennia upravlinnia subiektiv hospodariuvannia v umovakh staloho rozvytku: Osnovni pryntsypy ta instrumenty pryiniattia upravlinskykh rishen: Zbirnyk materialiv kruhloho stolu* (Irpin, March 29, 2024) (pp. 18–21). Irpin.
2. Kostiaikov A. A. (2023). Naukove obhruntuvannia ta praktychni aspekty vyznachennia shkody ta zbytkiv, yikh otsinka ta oblik v umovakh voiennoho stanu [Scientific justification and practical aspects of determining damage and losses, their assessment and accounting under martial law]. *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu imeni Dmytra Motornoho (Ekonomichni nauky) – Proceedings of TDATU (Economic Sciences)*, 3(49), 95–101.
3. Lavro, O. O., Tkachenk, A. A. & Matiushchenko N. R. (2023). Oblik vidnovlennia neoborotnykh aktyviv vitchyzniannykh subiektiv hospodariuvannia v umovakh viiny [Accounting for restoration of non-current assets of domestic business entities under war conditions]. *Investitsii: praktyka ta dosvid*, (22), 124–127
4. Marmul L.O., Perchuk O.V., Devko S.T., Vovchenko R.V. (2024) Udoshkonalennia obliku ta administruvannia podatkov ahrarnykh pidpriemstv zasobamy vnutrishnoghospodarskoho kontroliu ta audytu [Improvement of accounting and administration of taxes of agricultural enterprises by means of internal control and audit]. *Ahrosvit*. No. 24. P. 22–29. [in Ukrainian]

5. Marmul L.O., Perchuk O.V., Yatsenko I.M. (2024) Metodichni osoblyvosti obliku ta administruvannya obliku podatku na dokhody fizychnykh osib [Methodical features of accounting and administration of personal income tax]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. No. 9. P. 33–38. [in Ukrainian]
6. Sbytnev O. & Pomirch O. (2023). Doslidzhennia rezultativ inventaryzatsii na pidpriemstvakh v umovakh viiny pry provedenni sudovykh ekonomichnykh ekspertyz [Study of inventory results at enterprises under war conditions during forensic economic examinations]. In *Science in the context of modern challenges: Problems and development priorities* (pp. 87–90). Riga, Latvia.
7. Shepe I. V. (2024). Vidshkoduvannia zbytkiv: finansovo-oblikovi ta pravovi stratehii dlia ukrainskykh pidpriemstiv [Compensation of losses: financial-accounting and legal strategies for Ukrainian entrepreneurs]. *Infrastruktura rynku*, (81), 123–128.
8. Cobbin P. E. & Burrows G. H. (2018). The profession of arms and the profession of accounting numbers – Accounting, the military and war: A review. *Accounting History*, 23(4), 487–520.
9. Noguchi M., Nakamura T. & Shimizu Y. (2015). Accounting control and interorganisational relations with the military under the wartime regime: The case of Mitsubishi Heavy Industry's Nagoya Engine Factory. *British Accounting Review*, 47(2), 204–223.
10. Trachova D., Demchuk O. & Trachov V. (2024). Methodological and technological solutions to improve the security of Ukraine's accounting system during the hostilities. *Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies*, 194, 269–288.

Стаття надійшла: 23.10.2025

Стаття прийнята: 15.11.2025

Стаття опублікована: 28.11.2025